

Bokmeldinger

Anna Maria Claesson 2001. *Kinesernas venner. En analys av missionens berättelse som ideologi och utopi*. Jönköpings läns museum, Jönköping. 352s. Ill.

Anmeldt av Karina Hestad Skeie

Kristne misjonsselskapers forlagsvirksomhet på slutten av 1800- og begynnelsen av 1900-tallet var betydelig både i omfang og nedslagsfelt i mange europeiske land. Anna Maria Claessons doktoravhandling i etnologi har tatt for seg et hittil lite utforsket felt, nemlig misjonærberetningenes resepsjonshistorie. *Kinesernas venner* er en studie av svensk Kinamisjons beretninger på slutten av 1800- og begynnelsen av 1900-tallet. Hovedproblemstillingen er: *Hvordan ble fortellingene om misjonen i Kina utformet og anvendt for å skape og opprettholde svenske misjonsvenners hengivenhet?* Hengivenhet var nemlig misjonsvennskapets høyeste ideal, hevder Claesson.

Boken har åtte kapitler. Det første kapitlet redegjør for bokens hovedproblemstillinger og premisser. Kapittel 2 og kapittel 4 beskriver misjonsvennskapets historiske kontekst i Jönköping, først de tradisjonelle lutherske misjonsbevegelsene, der nest vekkelspredikanten Fredrik Franson, hvis misjon hadde nær tilknytning til amerikansk evangelisk vekkelsekristendom. Kvinnene fikk en framskutt plass i vekkelser og i Fransons kinesiske trosmisjon. I kapittel 3 og kapittel 5 analyseres misjonærberetningens innhold og argumentasjon ved hjelp av fire såkalte "tankefigurer", hentet fra sosiologen Johan Asplund. I kapittel 6 og kapittel 7 er den teoretiske rammen Ricoeurs begrep sosial fantasi og hans resonnement om den sosiale fantasien ideologis-

ke og utopiske funksjoner. I det siste kapitlet, 'Skörden', hevder Claesson å gi "et øgonblikksbild" av den kristne kirkens situasjon i dagens Kina. I virkeligheten beskrives Claessons egen reise til Kina hvor hun oppsøkte de svenske misjonærenes arbeidsfelt. Claessons personlige møte med Kina har lite med bokens egentlige tema å gjøre. Det blir også for lett vint når hun på grunnlag av det hun ser på 14 dager, kan slå fast at 'frøene de svenske misjonærene sådde' synes å ha vokst seg sterke og rotfestede i kinesisk jord. Kapitlet burde utgått.

Claesson skriver godt. Analysene hun leverer er stort sett overbevisende og formidler viktige innsikter som har overføringsverdi langt utover hennes spesifikke materiale. Det er åpenbart at de teoretiske grepene åpner misjonsberetningene og forklarer hvorfor de hadde slik iboende kraft og betydning. Claesson har skilt ut fire "tankefigurer" eller måter å "se" på som ligger under som gitte, usynlige, strukturende element i misjonærenes beretninger. *Det kristne standardmålet* er forestillingen om at kristen misjon er riktig, og at kristendom er noe alle mennesker trenger. *Et universalistisk menneskesyn* er oppfatningen om at Gud er hele verdens Gud og at alle mennesker er like verdifulle for Gud. *Den mulige metamorfosen* er overbevisningen om "hedningens" mulighet for kristen omvendelse og transformasjon, mens *Tidens slutt* er forestillingen om Jesu snarlige gjenkomst og verdens undergang. Fordi disse tankefigurene tilhørte misjonærene og misjonsvennenes gitte og derfor usynlige forestillingsunivers, vokste misjonens beretning fram i et kommunikasjonsfelleskap mellom partene. Leseren ble overbevist av

den kristne standardens løfte om samhörighet, delaktighet, bekreftelse og utvalgthet. Misjonærens beretning hvilte noen ganger i universalismens og metamorfosens håp, noen ganger i den kristne standardens selvtilstrekkelighet, og noen ganger i forestillingen om tidens slutt. Vekslingen mellom og ulik betoning av disse tankefigurene førte til at det samlede bildet misjonærenes beretninger formidlet av Kina, kineserne og misjonsarbeidet ble flertydig og sammensatt, hevder Claesson. Dette står i motsetning til andre forskere som har avskrevet misjonens beretninger som naive og ensidige. Særlig interessant er funnene hun har gjort om kvinnes beretninger. Hun kaller de to hovedmåtene kvinnene utformet sine alternative beretninger på for ”En ringa syster” og ”I Herrens förbund medkämpande”. Mens ”de ringe søstre” underbetonte og tidde om det som utfordret tidens kvinnesyn, møtte de ”medkjempende” kvinnene et tvilende hjemmepublikum med beretninger om heltemot, spektakulære prosjekt og gode resultat. Historiene bekreftet kallets riktighet og motiverte utreisen. De formidlet også et kvinnesyn som betonte alle kvinners (også kvinnelige misjonsvenners!) bevegelsesfrihet, rett til utdanning, åndelig liv og deres jevnbyrdighet med mannen. Dette bekrefter eksisterende forskning om at misjonsbevegelsene også fungerte kvinnebevisstgjørende og kvinnefrigjørende.

Etter først å ha brukt tankefigurene til å analysere misjonsberetningenes indre logikk og dynamikk, definerer Claesson i kapittel 6 disse fire tankefigurene som misjonens sosiale fantasi. Med utgangspunkt i Ricoeur går hun så i gang med å analysere denne sosiale fantasiens ideologiske og utopiske funksjoner; henholdsvis legitimerende og integrerende funksjoner og utforskende, kritiserende og alternative

funksjoner. Den sosiale fantasiens utopiske funksjon ble brukt til å sprengre kjønns-, klasse- og utdanningsgrenser i samtiden. Universalismens tankefigur gav dem retten, metamorfosens mulighet og ”den kristne standarden” bekreftet riktigheten. Ved hjelp av fantasiens utopiske løfte skaptas hengivne arbeidere villige til å gi misjonssaken sine kroppslige, sosiale og personlige jeg. Ved hjelp av tankefiguren ”Tidens slutt” og i visshet om å tilhøre de utvalgte skare, legitimertes spranget – ja gjorde det tvingende nødvendig. Slik ble utopien en nøkkel som åpnet låste dører, argumenterer Claesson. Det er vanskeligere å følge hennes argumentasjon om at Jönköping skal ha utgjort et misjonens utopi. En årsak er trolig det spinkle kildegrunnlaget til Jönköpings misjonsmiljø.

Mange bilder og illustrasjoner gjør dette til en vakker bok. Men hvis bilder og illustrasjoner er en så viktig del av materialet som Claesson hevder, burde beskrivelsene og analysene for tilgjengelighetens skyld vært integrert i selve teksten, ikke skilt ut i en billedfortegnelse bakerst i boken. I det hele tatt gjør organiseringen av materialet at denne boken blir irriterende kronglete å lese. Før hvert kapittel står en ”dokumentarisme” – Claessons egne fiktjonsberetninger basert på fakta. Disse skiller seg genremessig ut fra den øvrige teksten og er i tillegg visuelt markert ved at Fader vår står skrevet med kinesiske tegn langs margene. Formålet er trolig å gi leseren en sterkere følelse av kildematerialet og misjonsmiljøet ”innenfra”, siden både titler og perspektiv nettopp er ”innenfra”. Dette lykkes ikke. Isteden virker dokumentarismene fragmenterende og forstyrrende inn på flyten og tankelinjene i teksten. Møtet med teksten blir litt av et hinderløp når man i tillegg til å hoppe fra Jönköping til Kina i annenhvert kapittel skal hoppe

mellom ulike genrer, og bla bakerst i boken for å følge fotnoter og billedbeskrivelser. Hindringene til tross: Det er ikke tvil om at Claesson har levert et grundig, viktig og interessant arbeid som fortjener å leses av mange både innenfor og utenfor akademia.

Margareta Nockert og Göran Possnert 2002. *Att datera textilier*. Gidlunds förlag, Södertälje. 120 s. III.

Anmeldt av Marianne Vedeler

Att datera textilier er en bok om hvilke muligheter som finnes til å datere historiske og arkeologiske tekstiler. Boken har et sterkt fokus på radiologisk datering, og da spesielt gjennom tandemakseleratorsystemet. En stor del av boken presenterer nye og til dels oppsiktsvekkende dateringer av velkjent materialtilfang fra Norden, fortrinnsvis fra Sverige og Norge. Her får vi resultater av akseleratoranalyser utført over en rekke år på 1990-tallet, i en periode hvor det foregikk en suksessiv utvikling og forbedring av denne metoden. Forfatterne henvender seg i første rekke til museumssektoren og til humanister innenfor tekstil og draktvitenskap.

Boken er delt inn i tre hoveddeler. Første del er viet ulike tekstilvitenskapelige dateringsmetoder, fra materialhistorikk til farger, teknikk og mønster. Andre del tar for seg naturvitenskapelige metoder for datering av tekstil. Etter en svært kort presentasjon av pollenanalyse og dendrokronologi får vi en mer grundig innføring i radiologisk datering. Den begynner med å forklare det naturlige kulletts sammensetning i våre omgivelser, og hvordan det radioaktive ^{14}C dannes i atmosfæren og opptas i næringskjeden. Videre forklares hvordan ^{14}C -prøver renses, før vi presenteres for en illustrert beskrivelse av selve

måleprosedyren. Kapitlet byr også på en pedagogisk forklaring på noen av forskjellene mellom konvensjonelle målinger av ^{14}C , og målinger med tandemakselerator. Akseleratorteknikken krever langt mindre prøvemateriale enn konvensjonelle målinger. Dette gjør denne metoden betydelig mer anvendbar, ikke minst for arkeologiske tekstiler, som ofte er svært fragmenterte.

Andre del av boken tar også opp problemstillinger knyttet til materiale som har gjennomgått konservering før prøven blir tatt ut, og viser hvordan tilførsel av organiske stoffer kan føre til feildatering. Andre mulige fallgruber ved denne dateringsmetoden gjøres også rede for, så som naturlig massefraksjonering og reservoareffekter som kompliserer dateringen av materiale fra enkelte områder. Forfatteren forklarer også hvorfor måleresultatene må kalibreres for å kompensere for varierende atmosfærisk kull-14 aktivitet. Dette er for humanisten nyttig innsikt, og kan øke bevisstheten rundt mulige feilkilder ved ^{14}C -analyser og håndtering av tekstilmateriale i forbindelse med konservering.

Den tredje delen av boken er betydelig mer omfangsrik enn de foregående to, og strekker seg over 66 av bokens 120 sider. Vi blir her presentert for resultatene av et samarbeidsprosjekt mellom den tidligere tekstilavdelingen ved Riksantikvarieämbetet i Stockholm, og Tandemlaboratoriet i Uppsala. Forfatterne har tatt for seg både profane og kirkelige innredningstekstiler, relikvietekstiler og arkeologisk draktmateriale som har blitt ^{14}C -analysert i Sverige.

Det er denne delen som kanskje er mest interessant for et tekstilhistorisk interessert nordisk publikum. Her får vi en rekke ^{14}C -analyser av kjente tekstiler som "Drottning Margaretas gyllene kjortel" og "Bockstensfunnet". Det er disse funnene som sammen med "Överhogdalsbonader-